

Respons

Jemen: Den jødiske minoriteten

Problemstilling/spørsmål:

- Generelt om jøder i Jemen

Innledning

Denne responsen redegjør kort for forhold knyttet til den jødiske minoriteten i Jemen.

Responsen bygger på offentlige kilder. Flere opplysninger finnes i kildelisten.

Antall

Det eksakte antallet jøder i Jemen er usikkert, men de er svært få. Fremtiden for minoriteten er usikker og antallet jøder minker hver år (Newton 2009). Ifølge en artikkel i den britiske avisen The Guardian er de siste restene av det eldgamle jemenittisk-jødiske samfunnet i ferd med å forsvinne (Julius 2009).

Ulike kilder anslår omtrent samme antall jøder i Jemen. I desember 2008 skal det ha vært ca. 400 jøder igjen, de fleste bosatt i landsbyen Raida (skrives også Raydah og Raidah) i provinsen Amran (Reuters 2008). Ifølge Stern (2008) var det ca. 270 jøder igjen i Raida, mens ca. 65 jøder oppholdt seg i et boligkompleks i hovedstaden Sana'a (Al-Qadhi 2008).

I 2009 skal det være mellom 250 og 400 jøder igjen i Jemen (Hendawi 2009). Melman (2009) viste til lignende tall, ca. 280 jøder, hvorav 230 i Raida og 50 i Sana'a. Ifølge IRIN (2009) var det ca. 270 jøder igjen i provinsen Amran og ca. 45 i Sana'a. Reuters (2009) opplyste i en artikkel fra august at det var mellom 200 og 300 jøder igjen, inkludert 15 familier med til sammen ca. 67 personer i Sana'a.

Historie

Det jødiske samfunnet i Jemen er verdens eldste i den jødiske diaspora, mellom 2 000 og 3 000 år. Opprinnelsen er uklar og myteomspunnet. Ingen vet med sikkerhet når de første jødene kom til den sørlige delen av den arabiske halvøya. Ifølge Reuters (2008) antas jemenittiske jøder å være etterkommere av jødiske handelsmenn fra Persia og Mesopotamia som drev handel sør på den arabiske halvøya under Romerriket. En artikkel fra Associated

Press (2009) gir en lignende fremstilling; historikere tror at de første jødene kom til Jemen i det niende århundre f. Kr. som en del av kong Salomos handelsnettverk, og at det finnes bevis for jødisk tilstedeværelse i Jemen fra det tredje århundre f. Kr.

Leveforholdene for jemenittiske jøder har variert over tid og vært avhengig av ulike herskere. Under muslimsk styre har de hatt status som *dhimmis* (muslimsk betegnelse på jøder og kristne som bor i muslimske land og som er underlagt spesielle regler som "Bokens folk"). I praksis betydde det at de fikk beholde sin egenart og kunne praktisere sin religion i fred, men kunne ikke ha offentlige stillinger, ikke bære våpen, de måtte betale en særskatt og generelt sett akseptere muslimsk overherredømme. I 1922 ble det innført en lov om at alle mindreårige og foreldreløse jødiske barn skulle tas fra sin slekt og overlates til muslimske familier.

Emigrasjon etter 1948

Da Israel ble opprettet i 1948, skal det ha vært mellom 50 000 og 60 000 jøder i Jemen.

Vedtaket i FNs sikkerhetsråd i november 1947 om å dele det daværende britiske mandatområdet Palestina i en jødisk og en arabisk stat, vakte sterke reaksjoner i arabiske land, også Jemen. Blant annet gikk en muslimsk folkemengde løs på det jødiske kvarteret i Aden i desember 1947 (Kershner 2004). I opptøyene som fulgte ble ca. 80 jøder drept og de fleste jødiske butikker plyndret (Burns 2001).

I 1949 og 1950 ble nesten 50 000 jøder fløyet til Israel i det som ble kalt Operasjon flygende teppe (Operation Magic Carpet). De fleste av de som ble igjen og deres etterkommere forlot Jemen i to utvandringssølger, på 1960-tallet og i 1992 da utreiseforbudet for jøder ble opphevet (MRG 2008, s. 159).

Jødisk emigrasjon fra Jemen startet imidlertid ikke med FNs vedtak i 1947. De dypt religiøse jødene trodde på og var inspirert av bibelske profetier om jødernes tilbakekomst til det lovede land. Fra 1880-årene og frem til 1923 emigrerte ca. 2 500 jøder fra Jemen til byene Jerusalem og Jaffa, som da var under ottomansk styre. Mellom 1923 og 1945 emigrerte ytterligere ca. 17 000 jemenittiske jøder til det daværende britiske mandatområdet Palestina. Av de som utvandret på 1960-tallet og etter 1992, reiste noen til Israel, andre til England eller USA.

Det jødiske samfunnet

Jødene er en tolerert minoritet i Jemen, de kan praktisere sin religion og har rett til å eie jord. De blir imidlertid behandlet som annenklassens borgere, de kan ikke tjenestegjøre i hæren eller stille til valg. Tradisjonelt har de vært henvist til å bo i egne bydeler eller innenfor et bestemt område av en landsby (Bard 2009).

Også Home Office (2007) viser til at jøder ikke har kunnet tjenestegjøre i hæren eller ha politiske verv, og at de har vært henvist til å bo samlet i en bestemt del av en by eller landsby. Muligheten til å velge yrke er begrenset, de fleste jødiske menn arbeider som sølvsmed, tømrer eller i jordbruket. To eller tre synagoger skal fortsatt være i bruk, i tillegg til to private skoler. Jødiske barn snakker arabisk, men lærer å lese og skrive hebraisk på skolen (MRG 2008, s. 159; Newton 2009).

De jemenittiske jødene er dypt religiøse og sosialt konservative. De feirer sabbat og øvrige religiøse fester som er knyttet til det jødiske folks historie og forankret i Det gamle testamentet. De jødiske matreglene (*kashrut*) overholdes strengt og barna får opplæring i den

hebraiske bibelen (*Tora*). Utseendemessig skiller jødiske menn og gutter seg fra sine muslimske medborgere med bruk av sidekrøller ved ørene (*peyot*) og bruk av kalott (*kippa*). Som ikke-muslimer har de ikke lov til å bære den tradisjonelle dolken (*dagger* eller *jambiya*) som muslimske jemenittiske menn bruker, eller andre våpen.

Familiemønsteret er strengt patriarkalsk. I likhet med sine muslimske medsøstere forlater jødiske kvinner sjelden hjemmet på egenhånd, de dekker seg til på muslimsk vis når de beveger seg utendørs og har ikke lov til å snakke med menn de ikke er i slekt med (Barfi 2007).

Sikkerhet

I de senere årene har den jødiske minoriteten opplevd økende trusler, trakassering og vold fra muslimske ekstremister og fra naboer i sine respektive lokalsamfunnet. Ifølge U.S. State Departement (2006) hadde presidenten i Jemen et møte med jødiske ledere fra Amran i april 2006, for å drøfte ledernes bekymring over utviklingen. På det tidspunktet hadde volden medført at de fleste jødene hadde flyttet inn til Raida for å få beskyttelse og bo samlet.

I januar 2007 ble den bitte lille jødiske minoriteten i landsbyen Al-Salem i den nordlige provinsen Sa'ada trakassert og truet på livet av tilhengere av den radikale shiamuslimske lederen Hussein Badr Eddin al Houthi. De ca. 45 jødene fikk skriftlig advarsel om å forlate området innen 10 dager (MRG 2008). Etter klage ble det arrangert et møte mellom lokale myndigheter og stammeledere, hvor jødiske representanter krevde å bli behandlet som likeverdige jemenittiske borgere. Trakasseringen og truslene fortsatte imidlertid, og lokale jøder klaget både til regionenes guvernør og presidenten og krevde beskyttelse (Nahmias 2007). Regjeringen flyttet først jødene til et tryggere område i Sa'ada, deretter til hovedstaden Sana'a (MRG 2008). Jødene i Sana'a er under presidentens personlige beskyttelse og mottar matrasjoner og økonomisk støtte fra myndighetene (Reuters 2009).

Ifølge Melman (2009) er jemenittiske jøder under presidentens personlige beskyttelse. Angrep på jøder har likevel kommet helt ut av kontroll de siste årene.

I desember 2008 ble en jødisk lærer i den lokale *yeshiva* (læreinstitusjon for høyere studier) i Raida drept av en lokal muslimsk ekstremist. I retten opplyste gjerningsmannen at han hadde advart om at han ville drepe jødene hvis de ikke konverterte til islam eller forlot landet (Jerusalem Post 2008).

Etter drapet opplyste lokale jøder at de levde i frykt, at de ikke lenger kunne leve normale liv, at mange ikke kunne arbeide etter å ha mottatt drapstrusler og at de var redde for å miste sine hjem, slik det skjedde med jødene fra provinsen Sa'ada da de ble evakuert til hovedstaden (IRIN 2008).

Den israelske offensiven i Gaza, som startet i desember 2008 og varte i tre uker, førte til økt press mot den jødiske minoriteten. Jøder i Amran opplyste at de ble trakassert, truet på livet og angrepet med steiner og stokker (IRIN 2009).

I mars ble mannen som drepte den jødiske læreren i Raida erklært "mentalt ustabil" og dømt til fengsel og til å betale 25 000 amerikanske dollar i blodpenger til offerets familie. Under rettssaken ble offerets familie truet på livet av gjerningsmannens familie og stamme (Sallam 2009a).

Etter anke ble dommen i juni 2009 omgjort og gjerningsmannen ble dømt til døden. Dommen er ikke fullbyrdet (Ismail 2009a).

Emigrasjon i 2009

I januar meldte avisen Yemen Times at flere jøder forberedte seg på å forlate landet sammen med sine familier. Det ble hevdet at i provinsen Amran kunne jøder ikke lenger gå på markeder for å handle uten å være forkledd, de kunne ikke arbeide på grunn av trusler og at jødiske hjem flere ganger var blitt angrepet med granater. Jødene var redde for trusler fra ekstremister som ble beskyttet av mektige personer i Amran (Sallam 2009b).

Både Jewish Agency for Israel og en rekke amerikansk-jødiske organisasjoner har lagt press på de gjenværende jødene for å få dem til å reise, men majoriteten har likevel foretrukket å bli så lenge regjeringen kan og vil beskytte dem. Emigrasjon til Israel er ellers et svært følsomt politisk tema i Jemen. Flere har imidlertid reist i all stillhet ved hjelp av israelsk og amerikansk hjelp. I februar 2009 ble det kjent at den ikke-religiøse lederen for det jødiske samfunnet i Raida og hans familie hadde reist til Israel (Melman 2009). Ifølge Reuters (2009) flyttet 16 jøder til Israel i juni, blant dem slektninger av drapsofferet fra Raida.

Ifølge en melding fra Yemen News Agency (SABA) foregikk det en ”mini-exodus” av jøder sommeren 2009 på grunn av frykt for forfølgelse. Rabbineren i Raida hadde blant annet uttalt at alle jødene i området forberedte seg på å reise til Israel (Yemen News Agency 2009).

Den israelske avisen Jerusalem Post siterte meldingen fra SABA og opplyste samtidig at nesten alle de ca. 250 jødene i Jemen nå planla å forlate landet. Ca. 120 ville reise til Israel, ca. 100 til USA og mellom 20 og 30 ville bli igjen (Gur 2009).

Myndighetenes vilje og evne til beskyttelse

En representant for Jewish Agency erklærte etter drapet i Raida at presidenten hadde oppriktig omtanke for landets jøder og gjorde det som var mulig for å beskytte dem, og at etterforskningen av drapet i Raida virket seriøs. Representant hadde imidlertid ikke noe håp om at jøder på sikt kunne bo i områder med radikal islamisme eller i provinsen Sa’ada i nord med den pågående konflikten mellom de iranskstøttede al-houti opprørerne og regjeringen (Gur 2008).

Både jødene selv, stammeledere, menneskerettighetsaktivister og advokater var enige om at trusler og trakassering foregikk for fullt, at myndighetene ikke klarte å gi jødene tilstrekkelig beskyttelse og at situasjonen var så usikker at de siste motvillige nå ville forlate Jemen (Julius 2009).

I en artikkel publisert av Associated Press hevdet en jemenittisk muslim og menneskerettsaktivist at myndighetens holdning er ambivalent; offisielt har jødene regjeringens støtte, mens svært lite har skjedd i praksis (Hendawi 2009).

Reuters (2009) refererte en uttalelse fra rabbineren i Sana’a om at jødene der følte seg trygge, i motsetning til jødene i Raida som ikke så noen annen mulighet enn å forlate Jemen.

Yemen Times siterte i en artikkel sjefsrabbineren fra Raida (bror av drapsofferet) som hevdet at jødene som fortsatt er igjen i provinsen Amran forbereder seg på å forlate området. Ifølge rabbineren var jødene i Sana’a trygge, mens det ikke var gjort noe for å beskytte jødene i

Amran, til tross for presidentens direktiver og myndighetenes toleranse og støtte (Ismail 2009b).

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, men skal gi svar på de konkrete spørsmålene som er stilt, og ellers inneholde det som til enhver tid trengs av bakgrunnsinformasjon.

Referanser

- Al-Qadhi, M. (2008, 22. desember). Silver Lining – The Yemeni Jews plight. *Yemen Times*. Tilgjengelig fra <http://www.yementimes.com/article.shtml?i=1218&p=opinion&a=4> [lastet ned 28. august 2009]
- The Associated Press (2009, 26. april). Yemen's ancient Jewish community fights for survival. *The Associated Press*. Tilgjengelig via Haaretz <http://www.haaretz.com/hasen/spages/1081225.html> [lastet ned 21. august 2009]
- Bard, M. (2009). *The Jews of Yemen*. Chevy Chase, MD: Jewish Virtual Library. Tilgjengelig fra <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/anti-semitism/yemenjews.html> [lastet ned 21. august 2009]
- Barfi, B. (2007, 28. mai). A new chief rabbi in Yemen. *The Jerusalem Report*. [Kun tilgjengelig via elektronisk abonnmentstjeneste]
- Burns, J.F. (2001, 3. januar). Not Museum Pieces, Yemeni Jews Do Their Best to Survive. *The New York Times*. Tilgjengelig fra <http://www.nytimes.com/2001/01/03/world/not-museum-pieces-yemeni-jews-do-their-best-to-survive.html?sec=&spon=&pagewanted=all> [lastet ned 21. august 2009]
- Gur, H. R. (2008, 18. desember). Jewish Agency: Yemeni gov't is protecting Jewish community. *The Jerusalem Post*. Tilgjengelig fra <http://www.jpost.com/servlet/Satellite?cid=1228728255668&pagename=JPost%2FJP%2FArticle%2FShowFull> [lastet ned 18. august 2009]
- Gur, H. R. (2009, 14. august). Yemen's last Jews set to flee country. *The Jerusalem Post*. Tilgjengelig fra <http://www.jpost.com/servlet/Satellite?pagename=JPost/JPArticle/ShowFull&cid=1249418604352> [lastet ned 18. august 2009]
- Hendawi, H. (2009, 26. april). Yemen's Jews uneasy as Muslim hostility grows. *Associated Press*. Tilgjengelig via ABC News <http://abcnews.go.com/International/wireStory?id=7433925> [lastet ned 19. august 2009]

- Home Office UK (2007, 5. juni). *Operational Guidance Note Yemen*. London: Home Office UK. Tilgjengelig via UNHCR Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/docid/46f114230.html> [lastet ned 24. august 2009]
- IRB, dvs. Immigration and Refugee Board of Canada (2001, 30. april). *Yemen: Treatment of Jewish community by government authorities*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig via UNHCR <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3df4bec7c.html> [lastet ned 24. august 2009]
- IRIN News (2008, 24. desember). Yemen: Jews in north fear for their lives. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=82079> [lastet ned 25. juli 2009]
- IRIN News (2009, 5. januar). Yemen: Jews in north increasingly being harassed. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=82193> [lastet ned 21. august 2009]
- Ismail, S. (2009a, 28. juni). Jews of Yemen prefer to stay. *Yemen Times*. Tilgjengelig fra <http://www.yementimes.com/article.shtml?i=1272&p=local&a=1> [lastet ned 25. juli 2009]
- Ismail, S. (2009b, 16. august). Remaining Jews of Yemen gradually leave ancestral homeland. *Yemen Times*. Tilgjengelig fra <http://yementimes.com/article.shtml?i=1286&p=local&a=2> [lastet ned 18. august 2009]
- The Jerusalem Post (2008, 23. desember). I warned Jews to convert to Islam or leave. *The Jerusalem Post*. Tilgjengelig fra <http://www.jpost.com/servlet/Satellite?cid=1229868817998&pagename=JPost%2FJP%2FArticle%2FShowFull> [lastet ned 24. august 2009]
- Julius, L. (2009, 7. juni). The Tragedy of the Yemeni Jews. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2009/jun/07/yemen-jews-exodus-arab-countries> [lastet ned 25. juli 2009]
- Kershner, I. (2004, 12. januar). The Other Refugees. *The Jerusalem Report*. [Kun tilgjengelig via elektronisk abonnmentstjeneste]
- Melman, Y. (2009, 20. februar). Jewish Yemenite family arrives in Israel after secret rescue. *Haaretz*. Tilgjengelig fra <http://www.haaretz.com/hasen/pages/1065526.html> [lastet ned 26. august 2009]
- MRG, dvs. Minority Rights Group International (2008, mars). *State of the World's Minorities 2008 – Middle East*. London: MRG. Tilgjengelig fra <http://www.minorityrights.org/download.php?id=470> [lastet ned 25. juli 2009]
- Nahmias, R. (2007, 22. januar). Yemenite Jews under threat. *Ynetnews*. Tilgjengelig fra <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3355506,00.html> [lastet ned 18. august 2009]
- Newton, P. (9. januar 2009). The Jews of Yemen. *CNN*. Tilgjengelig fra <http://edition.cnn.com/video/#/video/international/2009/01/09/inside.middle.east.best.of.2008.bk.b.cnn?iref=videosearch> [lastet ned 24. august 2009]

CNN video fra besøk hos jødiske familier i provinsen Amran og hovedstaden Sana'a.

- Reuters (2008, 14. desember). Yemeni rabbi says local Jewish community threatened by Muslim violence. *Reuters*. Tilgjengelig via Haaretz <http://www.haaretz.com/hasen/spages/1046456.html> [lastet ned 24. august 2009]
- Reuters (2009, 24. august). Yemen's tiny Jewish minority shrinking fast. *Reuters*. Tilgjengelig via Ynetnews <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3765891,00.html> [lastet ned 26. august 2009]
- Sallam, M. B. (2009a, 5. januar). Murdered Jew family demands transferring trail to Sana'a. *Yemen Times*. Tilgjengelig fra <http://yementimes.com/article.shtml?i=1222&p=local&a=1> [lastet ned 21. august 2009]
- Sallam, M. B. (2009b, 25. januar). Jews doubt protection measures as they prepare to leave Yemen. *Yemen Times*. Tilgjengelig fra <http://yementimes.com/article.shtml?i=1228&p=local&a=1> [lastet ned 21. august 2009]
- Stern, Y. (2008, 18. desember). Jews of Yemen reportedly to be relocated in wake of deadly attack. *Haaretz*. Tilgjengelig fra <http://www.haaretz.com/hasen/spages/1047639.html> [lastet ned 21. august 2009]
- U.S. Department of State (2006, 15. september). *International Religious Freedom Report 2006 – Yemen*. Washington, DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2006/71436.htm> [lastet ned 19. august 2009]
- Yemen News Agency (SABA) (2009, 12. august). Amid mini-exodus, more Jews leave Yemen. *Yemen News Agency (SABA)*. Tilgjengelig fra <http://www.sabanews.net/en/news191168.htm> [lastet ned 18. august 2009]

© Landinfo 2009

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.